

כ"א להתחיל במחשבות טובות כי הנשמה עוד לא נפגמה, וע"י המחשבה בידו לשוב להשי"ת ומזה יבא לדיבור דקדושה ולמעשים טובים, ואפי' פגם מחשבתו ג"כ ע"י הרהורי עבירה, ע"ז אמרו חז"ל מחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה (קדושין מ.), ע"כ בכל רגע יוכל להתות מחשבתו לטוב ולקבל עליו שישמור מחשבתו בקדושה, ואין מחשבה גוררת מחשבה. וגם לפי המבואר בכתבי האריו"ל כי בחי' נשמה אינה נפגמת כי פורחת מן האדם קודם החטא ע"כ אין היצר שולט עליה, לבד מי שפגם מחשבתו במינות וכפירה ר"ל ע"ז אמה"כ: כל באיה לא ישובון (משלי ב—ט). כי במחשבת ע"ז אמרו חז"ל — שמצטרפת למעשה ע"כ אין במה להתחיל כי נפגמה נשמתו ר"ל, ע"כ צריך לשמור מאד האמונה כבבת עינו כדי שיהי' לו תקוה לתשובה. אכן ראיתי בשם צדיקים כל באיה לא ישובון מעצמם אבל צדיק הדור יכול להחזירו לתשובה ואמונה.

סא. כל אהבה שהיא תלוי' בדבר בטל דבר בטלה אהבה וכל אהבה שאינה תלוי' בדבר אינה בטלה לעולם (אבות ה—טז), היינו אם האדם תולה עבודתו רק בשעת מעשה הטוב כגון בשעת תורה ותפילה ואח"כ שוכח מהשי"ת או יכונן היצר כלי מלחמתו לבטל את האדם מהמעשה הטוב כדי שלא יתקרב אל השי"ת והיצה"ר יכול לשלוט על עניני מעשה מפני הפגמים והחטאים אשר קלקל בהם כלי המעשה. אבל כשהאדם מקשר מחשבתו להשי"ת בבחי' שויתי ה' לגנדי תמיד (תהילים טז—ח).

נעשה עצב, ובא מזה לקנאה ושנאת חנם ר"ל, ולפעמים מביא דבר זה לבטל את חבירו ועבודתו. והכל מפני שמתחילה רצה לקחת לעצמו אותו העבודות ששייך לחבירו, והוא אינו שייך לזה לפי תכונת נפשו, טבעו ומדותיו וכן יצרו מתגבר עליו בענינים אחרים משל חבירו. ואותו הדבר לגבי סדר העבודה שאדם מכיר ומרגיש בלבבו יזוה טוב עבורו ורואה שאין חבירו מתנהג כן אל יהא בלבו תרעומת עליו ולא יקטן חבירו בעיניו ע"ז שאינו מתנהג בדרכו הטוב. וגם בזה יש הרוצים שבדרך שהוא הולך ילכו כולם עפ"י סדר שלו ומי שאינו מתנהג כן אינו נחשב בעיניו לכלום ובא מזה לגאווה, וע"ז אמרו חז"ל הוי דן את כל אדם לכף זכות (אבות א—ו), ולא ירצה להדריך את חבירו עפ"י דרכו דוקא כי אין אתה יודע תכונת נפש חבירך יצרו ומחשבותיו, רק הצדיק או מנהיג ישראל הוא יודע ללכת לקראת רוחו של כאו"א וליתן לכל אדם סדר השייך לו. וזהו חכמת ערום הבין דרכו (משלי ד—ב). שעיקר החכמה שיבין מה הוא הדרך השייכת לו שלא יקה לעצמו דרך אחרים שאינה שייכת לו.

ס. בזה שאדם עובר עבירות בפועל באיבריו נפגם ח"ו נפש דקדושה ואינו יכול לעשות תשובה ע"י עשיית מצוות בפועל כי עבירה גוררת עבירה (אבות ד—ב), ומכש"כ שמונעת ממצוה ועצתו לשוב ע"י מצוות שבדיבור היינו תורה ותפילה, אבל אם פגם גם בדיבור נפגם גם הרוח דקדושה ואינו יכול לדבר לפני השי"ת ואין לו עצה

ח"ו, ובשאר ענינים ימסור הכל להשי"ת שיעשה כחפצו בין בגוף ובין ברוח.

סד. לעולם ישים אדם עצמו כשור לעול וכחמור למשא (תד"א). שור רומז לגדלות המוחין כמו"ד ידע שור קונוהו, בכור שורו הדר לו, וחמור ירמוז לקטנות המוחין, והוא שבשעה שנסתם לבו של אדם ונמצא בחשכות הדעת בכ"ז ישים עצמו כשור כאילו הי' בבחי' שור וישים עול מלכות שמים על עצמו וענין עול הוא על הצואר היינו שישמור אלו האיברים שמן הצואר ולמעלה בשמירת המחשבה העין והפה, כי בשעת קטנות הדעת יכול יותר להכשל והוא בסכנה. אמנם בשעת הארת הדעת קל יותר להישמר מענינים הנ"ל שהרי הוא בדעה מיושבת אך ישים עצמו כחמור למשא כאילו הי' בבחי' חמור וכמשא שעל כל הגוף היינו להזהר מאד בעובדות פשוטות ובדקדוקי מצוות שיהיו מעשיו מרובין מחכמתו.

סה. ויאמר הנה האש והעצים ואי' השה לעולה (בראשית כב—ז). ע"ד רמז עצים היינו העצות וההכנה לעבודתו ית', אש היינו התלהבות ואי' השה לעולה שאחרי כל זה עדיין לא הגיע לנקודה הפנימית למסור עצמו כקרבן להשי"ת, וע"ז השיב לו א' יראה לו השה לעולה בני, היינו שלזה צריך סייעתא דשמיא ואולי זה כונת המשל המובא בתולדות, באחד שרשם כל זחפצים ואח"כ לא מצא את עצמו.

סו. ענין עבודה להשי"ת מצד האדם היא יותר בסור מרע כי בעניני עשה טוב

או היא אהבה שאינה תלוי' בדבר ואינה בטלה לעולם ואהבה זו אינה תלוי' בדבר שיוכל למונעו, כי המחשבה פועלת תמיד, בכל מקום ובכל זמן, בין בטוב לו ובין במצוקה, בין בהקיץ ובין בשינה, וגם היצר הרע אינו שולט על המחשבה והאדם יכול תמיד להשליך מחשבותיו שאינן טובות ולקשר מחשבתו בקדושה. ואז כי מימיני בל אמוט (תהלים טז—ח). כי מימיני פי מן השי"ת העומד לימין אביון בל אמוט.

סב. יש לך אדם שכל עבודתו ותו"ת שלו מיוסדים על הגבהות, כי בטבע האדם ובפרט אם הוא בר דעת קצת שרוצה להיות אדם גדול ולא דוקא שיחזיקוהו אחרים לאדם גדול אלא הוא בעצמו חושק וכוסף להיות אדם גדול, ולפעמים גם לוקח את עצמו למדת השפלות אחרי ששמע מצדיקים וגדולים שגדולתם היתה במדת השפלות וכן בשאר המדות שמתפעל מהם וחושק בהם והכל מפני שרוצה להיות גדול. ואפי' אם אין זה בהכרח מכ"מ מתגנבת מחשבה כזו בתוך לבבו. וקצת סימן ובחינה יש ע"ז אם נכשל ח"ו בעבודתו באיזה חטא או עון נעשה בעצבות ומר"ש ונופל ברוחו והכל מפני שאין מתאים לו שגם לו יקרה מעשה שכוה, וצריך האדם לתת חשבון לנפשו ולהתבונן בזה, ולהשתדל מאד אשר כל מעשיו ומדותיו יהיו על יסוד יראת השי"ת.

סג. הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים (ברכות לג:), האדם ישתדל תמיד להרגיש יראת שמים בלבבו, כי העוה"ז מסוכן מאד ועלול להשכיח את האדם שלא יזכור מבוראו